

Verslag: Living Lab sessie

Titel: Living Lab sessie Uddel-Elspeet
Locatie: Kulturhus Elspeet, Elspeet
Aantal Deelnemers: 32 personen
Datum: 19-4-2022

Living Lab sessie Uddel-Elspeet

Doelen van de sessie:

1. Terugkoppeling van resultaten 8 maart
2. Living lab methodiek en gezamenlijk proces verder uitwerken
3. Het ontwikkelen van activiteiten voor de gedefinieerde problemen en vragen, op basis van de inventarisatie in de eerste living lab sessie (8 maart).

Programma

Deel 1:

- Welkom door Henriekus Stip (Ondernemersvereniging Elspeet)
- Presentatie “Waar komen we vandaan en waar bewegen we naar toe?” door Patrick Hulshof
- Toelichting living lab werkwijze en terugkoppeling resultaten 8 maart door Loes Witteveen en Jan Fliervoet.

Pauze

- Vragen voor te organiseren kennissessie over stikstof
- Ideeën voor naam van living lab

Deel 2:

- Werksessie voor het uitwerken van de Living Lab experimenten (mogelijke oplossingsalternatieven), waarbij vier thema's centraal stonden:
 1. Kaders voor het ontwikkelen voormalig agrarische locaties – casus Kroes;
 2. Recreatie ontwikkeling: een combinatie van cultuur, natuur en een nieuw verdienmodel;
 3. Wonen, werken, recreëren op de juiste plek: sociale en natuurlijke duurzaamheid;
 4. Maatregelen in het bodem- en watersysteem voor klimaatadaptatie, landbouw en natuur.

Sfeer impressie

Terugkoppeling Living lab sessie 8 maart:

Welke zaken spelen er in het gebied? (huidige situatie)

Leefbaarheid

Woning te kort, afname van winkels in het dorp, verkeersveiligheid

Landbouw

Toekomst (jonge) agrariërs onzeker, te intensieve landbouw, onzekerheid over regelgeving en beleid

Economie

Onvoldoende ontwikkelingsruimte voor (agrarische) bedrijven

Stikstoftransitie

Uitkopen van agrariërs i.v.m. stikstof uitstoot

Verdroging en kwetsbaar watersysteem

Aantasting natuurgebied, natura 2000, de Veluwe

Energietransitie

Living Lab Enclave Uddel – Elspeet (Speuld-Garderen-Uddel-Elspeet)

A Ambities en visie

Terugkijken

C Oplossingen verzinnen en uitproberen

Toekomst

D Keuzes en prioriteiten

B Huidige situatie

Visie voor een duurzame toekomst van de Enclave Uddel – Elspeet:

Sociale en natuurlijke duurzaamheid van de leefomgeving
Winkels, wonen, verkeer, mobiliteit recreatie en toerisme

Duurzame agrarische sector

Economische duurzaamheid
Ontwikkel ruimte voor ondernemers

Nieuwe samenwerking
Samen werken in een living lab

Duurzaam watersysteem en robuuste natuur

Stikstoftransitie
Minder uitstoot van stikstof

Energietransitie
Energie neutraal gebied

Vragen voor kennissessie stikstof

- Wat is de nul referentie als uitgangspunt?
- Wat is het doel/eindpunt (waar wil je naar toe?)?
- Meten is weten
- Meten in stallen is ook op dezelfde tijd meten in de natuur
- Verschil tussen NOX en NO₃
- Landbouw is alles bekend, industrie is niks bekend, mogen zelf schatten (Uitstoot: landbouw 46%, industrie 1%, buitenland 30%)
- Alle EU-landen zelfde rekenmethode/normen
- Meet stikstof in bossen leeft ook veel wild, veel dood hout wat vergaat (is stikstof)
- Hoe wil je extensiveren – huizen bouwen – natuur – stikstof – opkopen?
- Wim de Vries (WUR)
- Uitleg brief 1 April (doel en procesinstrumenten in ontwikkeling)
- Communicatie, niet zomaar ‘Jip en Janneke’-taal, maar grondig en overzichtelijk.

Mogelijk namen living lab

- Living lab – Enclave Uddel-Elspeet
- Living lab – Veluws hart
- Living lab – GEUS (Garderen-Elspeet-Uddel-Speuld)
- Living lab - Agrarische Enclave

Werktitel: Kaders voor het ontwikkelen voormalig agrarische locaties – casus Kroes

Living Lab Enclave Uddel-Elspeet

Datum: 19-04-2022

Uitwerking thema 1: Kaders voor het ontwikkelen voormalig agrarische locaties – casus Kroes.

Enkele resultaten 1ste sessie

Toekomstige agrarische sector en invulling van vrijkomende bebouwing

Samen in gesprek komen over aangekochte agrarische bedrijven

Hoe om te gaan met aangekochte agrarische bedrijven i.v.m. stikstof (o.a. stallen)?

Ontplooiingsruimte voor bedrijven

Te intensieve landbouw

...

Wie doen er mee (living lab deelnemers)?

Contactpersoon:
Bas Nijenhuis

Voorlopig einddoel?

Consensus over toekomst
"kroes"
Gebiedsplan / opgave voor gebied

Waarom willen we dit?

- Duurzaam hergebruik of functieverandering opstellen: geen kapitaalvernietiging
- Meer doelen bereiken dan alleen stikstof winst

Welke vragen staan centraal?

Hoe kan de overheid helpen dat ondernemers die willen door kunnen gaan?

Toelichting op opkoop gewenst

Wie zijn de belangrijke partners?

Overheden
Boeren
Inwoners
Ondernemers
Buurtbewoners
Experts

Wat zijn de te ondernemen kernactiviteiten?

Kennisdelen

Ideeën:

- Zalm/palingkwekerij

Zeker niet:

- drugsclub, criminele activiteiten

Wat heb je nodig om verder te komen?

Open gesprek met de provincie
Samenwerking tussen bestuurders
Open gesprek over netto effect.
Niet korte-termijn, sectorale 'klap'
Consensus durven maken
Ruimte in regelgeving

Planning (huiswerk en vervolgafspraken):

24 April: voorbereiding living lab (Uddel onderneemt, Uddels belang)
13 mei bezoek Drenth
24 mei bezoek GS

Werktitel: Recreatie ontwikkeling: een combinatie van cultuur, natuur en een nieuw verdienmodel

Living Lab Enclave Uddel-Elspeet

Datum: 19-04-2022

Enkele resultaten 1ste sessie:

Drukte en toerisme en behouden/herstel gebiedskenmerken

Karakteristieke landschap blijft bestaan

Omgeving die klimaatbestendig is en waar natuur en economie elkaar versterken

Ontwikkeling van toerisme

Recreatieve functieverbeteringen (Uddelermeer zwemwater)

...

Voorlopig einddoel?

Recreëren bij de boer
Voedselproductie ..?
Noord Riezen vakantiepark
Uddelmeer zwemmen
Streek geschiedenis
Veluws verleden

Waarom willen we dit?

Streek behouden
Zondagsrust
Brood op de plank
Levendige dorpen met winkels en voorzieningen

Wie zijn de belangrijke partners?

LTO
Boeren met campers
Waterschap Vallei en Veluwe
?
?

Wat heb je nodig om verder te komen?

Goede nullijn stikstof
Voldoende ruimte voor kleine camping bij de boer
Elkaar kennen
Kulturhus

Wie doen er mee (living lab deelnemers)?

Arjan Groen
G. Bronkhorst
Chris Jansen
Peter Duteweert
Evert Leusink
Dik ?

Contactpersoon:
Evert Leusink

Welke vragen staan centraal?

Verbouwen dorpstraat Uddel
Elspeterweg
Kan Van Drie ook wat betekenen voor toeristen?
Volkslied Uddel
Verpaupering platteland als boeren weg zijn
Waarom is stikstof?

Wat zijn de te ondernemen kernactiviteiten?

Planning (huiswerk en vervolgspraken):

Veluws verleden goed vertellen belangrijk

Uitwerking thema 2:
Recreatie ontwikkeling:
een combinatie van
cultuur, natuur en een
nieuw verdienmodel

Nadere toelichting thema 2:

Recreatie ontwikkeling: een combinatie van cultuur, natuur en een nieuw verdienmodel

- Recreatie en toerisme is belangrijk voor de Enclave zowel economisch als voor de leefbaarheid (o.a. behoud voorzieningen)
- Stimuleer kleinere/ middel grote campings (bij de boer). Karakter enclave leent zich uitstekend voor de kleinere schaal.
- Revitaliseer camping Noord Riezen te Uddel zodat dit weer een hoogwaardig toeristisch product wordt
- Biedt in de enclave geen ruimte voor grote bungalow parken omdat deze niet passend zijn.
- Houd de kernen van de dorpen levendig door winkels en voorzieningen in het dorp zelf te houden en niet aan de rand van het dorp.
- Zet de boer in voor behoud van vitaal landschap zodat het gebied ook voor de toerist aantrekkelijk blijft.
- Beekdalen zijn ook voor de bezoekers interessant met belangrijke rol voor het waterschap
- Heb aandacht voor de zondagsrust
- Ontwikkel het verhaal van het Veluws Verleden omdat de ontwikkelingsgeschiedenis van de Veluwe voor de toerist zeker interessant. Denk aan hots pots als:
 - Uddelermeer
 - Hunneschans
 - Solsche gat
 - Romeinse legerkamp
 - grafheuvels
 - Schaapskuddes Ermelo en Elspeet
 - Musea Elspeet, Ermelo, Barneveld
 - Landgoed Staverden
 - De Van Drie Groep kan het verhaal over de voedselproductie/kalveren voor de toerist vertellen.

Werktitel: Wonen, werken, recreëren op de juiste plek: sociale en natuurlijke duurzaamheid

Living Lab Enclave Uddel-Elspeet

Datum: 19-04-2022

Uitwerking thema 3: Wonen, werken, recreëren op de juiste plek: sociale en natuurlijke duurzaamheid

Enkele resultaten 1ste sessie:

Zoeken naar de goede functies op de goede plek voor duurzaam evenwicht: natuur/wonen/werken/recreëren

Woningnood, vergrijzing, jongeren trekken weg

Afname van winkels in de dorpen

Hoe komen we met elkaar tot snelle en betaalbare woningen?

Ruimte en voorzieningen voor ontspanning, sport en recreatie

Voldoende basisvoorzieningen (winkel, school, sport)

Ruimte voor Uddelenaren om in Uddel te kunnen blijven werken

...

Wie doen er mee (living lab deelnemers)?

Jaap Oudendorp
Arend Versteeg
Henriekus Stip
Thijmen van Steeg
Frank v.d. Kolk
Diana Versteeg

Contactpersonen:

Patrick Hulshof en Annelies Beek

Voorlopig einddoel?

Werkgelegenheid behouden
Woningbouw voor eigen bewoners
Streekgebondenheid versterken

Waarom willen we dit?

Tegen gaan van vergrijzing
Behoud van de leefomgeving

Welke vragen staan centraal?

Mogen we schuiven met bestemmingen?

Kleinschalige bedrijfsterreinen creëren (Elspeet-Speuld)

Wie zijn de belangrijke partners?

Overheidsinstellingen

Buurt-ondernemersverenigingen

De omgeving/buurt

Wat zijn de te ondernemen kernactiviteiten?

Lokaal streekproducten en dan niet elk dorp iets apart

Wat heb je nodig om verder te komen?

Bedrijfsontwikkeling

Goedkopere woning voor de jeugd

Voorkeur eigen bewoners

Planning (huiswerk en vervolgafspraken):

- Kunnen we schuiven met bestemmingen?
- "Pantry" model (wilp-Apeldoorn-Europa)
- Heidepas uitbreiden (elspeet) (Actie henriekus)
- Uitnodigingen voor living lab breder verspreiden
- Mis gelders landschap, staatsbosbeheer kroondomein en natuurmonumenten

Werktitel: Maatregelen in het bodem- en watersysteem voor klimaatadaptatie, landbouw en natuur

Living Lab Enclave Uddel-Elspeet

Datum: 19-04-2022

Enkele resultaten 1ste sessie:

Balans tussen gebruik van het gebied, agrarisch en duurzaam voortbestaan en andere functies

Verdroging en kwetsbaar watersysteem

Onderzoek wat is er nodig voor een toekomstbestendig watersysteem & ecologisch systeem

Natuurherstel en landbouwperspectief

Kwaliteit van het water zowel bovenloops als beneden-loops is een aandachtspunt

Natuur, water, stikstof, grondgebruik

...

Wie doen er mee (living lab deelnemers)?

Contactpersoon:

Chris van de Hoef en Anne Krufft

Voorlopig einddoel?

Vasthouden en afvoeren
wanneer nodig
Extreme helpen voorkomen
(klimaat)
Voldoende water en niet te veel
Goede waterkwaliteit

Waarom willen we dit?

Behouden en bewaren
Goed renmeesterschap

Welke vragen staan centraal?

Metten = weten
Stimulering bemonstering
bodem

Wie zijn de belangrijke partners?

Iedereen die aan het water
woont/werkt

Wat zijn de te ondernemen kernactiviteiten?

- Bodemmonsters! Bodem leren kennen, gericht bemesten/mineralen toevoegen
- Laten zien waar het goed gaat, naast waar het niet goed gaat → voortgang laten zien
- Alles afkoppelen
- Ophalen wat er al is

Wat heb je nodig om verder te komen?

Oorzaak en gevolg ontrafelen
Flevoland trekt water weg

Goede humusverhouding

- Ander mestbeleid
- Meer organische stof
- Niet injecteren

Dit leidt tot minder last van
droogte, meer bodemleven

Bodem leren kennen en blijven
kennen → bodemmonsters

Als je met elkaar in zee gaat, laat
elkaar niet vallen

Planning (huiswerk en vervolgafspraken):

Uitnodiging breder verspreiden,
plaatselijke krant

Uitwerking thema 4:
Maatregelen in het
bodem- en
watersysteem voor
klimaatadaptatie,
landbouw en natuur

Rondvraag

- Niet alle aanwezigen hebben de uitnodiging voor de sessie ontvangen. Er wordt gevraagd om de uitnodiging breder te verspreiden. De volgende ideeën worden aangedragen:
 - Via regionale krant (Nunspeet huis-aan-huis)
 - Via ondernemersverenigingen (wordt ook al gedaan)
 - Via LTO (wordt ook al gedaan)
 - Meer jongeren uitnodigen door gebruik van facebook (Robin Jansen)
- Betrokkenheid van kinderen en scholen in het living lab vergroten.
- Het huidige living lab is “het zoveelste initiatief”, “wat brengt het ons?”

Bevindingen

- Deelnemers aanwezig van Speuld, Uddel en Elspeet.
- De ABCD routekaart is doorgenomen om grip te krijgen op de werkwijze van de living lab methode.
- Vragen voor de stikstofsessie zijn opgesteld. De hoeveelheid aan vragen geven het belang aan van het organiseren van een kennissessie over stikstof als living lab activiteit.
- Vier thema's voor een gezamenlijke aanpak zijn verder uitgewerkt en vragen die beantwoord moeten worden komen boven tafel voor het zetten van een volgende stap.
 - Bijvoorbeeld vragen over bodemonsters;
 - Er is behoefte aan meer informatie over de aankoop van agrarische bedrijven door de provincie;
 - Mogen we schuiven met bestemmingen.
- Streekproducten en het verhaal rondom het Veluws verleden wordt in meerdere thema's benoemd en lijkt het belang van 'een eigen verhaal' te duiden.

Opkomende dilemma's

- Rentmeesterschap en behoud van de leefomgeving lijken niet in balans te zijn met de stikstof problematiek.
- Jonge agrariërs voelen de stikstof opgaven als individuele last en niet als collectieve zorg.
- De communicatie tussen overheden en bewoners is niet functioneel, maar er is wel een besef van noodzaak van communicatie gezien de complexiteit van de opgaven:
 - Voorbeeld communicatie: *“Een document van 54 pagina's ga niet lezen”*
 - Voorbeeld communicatie: *“Daar ben ik niet slim genoeg voor”*
 - Met betrekking tot de complexiteit worden goede onderzoeksvragen geformuleerd evenals de behoefte aan informatie ('meten is weten').
- Er zijn vragen over de effectiviteit van de aanpak:
 - Is een living lab methode snel genoeg?
 - Er is behoefte aan gesprek, maar tegelijkertijd willen we acties ondernemen.
 - Wie of wat geeft welke garanties voor succes?
- Wie mag er mee praten en wie bepaalt dat?
- Hoe uniform is het eigen verhaal? Is het van de vier dorpen of per dorp? Is het van de jongere of oudere generatie?

Volgende sessie

Volgende bijeenkomst **maandagavond 13 juni**

In de volgende sessie zullen o.a. de volgende punten centraal staan:

- Stand van zaken met betrekking tot living lab experimenten en activiteiten;
- Naamgeving van living lab.